

УДК: 37.035:172.15:374.7-053.4/.5
<https://orcid.org/0000-0002-6144-4890>
<https://doi.org/10.34142/23128046.2026.60.20>

Г. Б. Бреславська

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ ПРОЄКТНО-ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОМУ ВИХОВАННІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ТА МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

У сучасних умовах розвитку українського суспільства особливої актуальності набуває проблема національно-патріотичного виховання дітей та молоді, що пов'язано з необхідністю формування громадянської відповідальності, соціальної активності та національної свідомості особистості. Важливого значення набуває забезпечення наступності між дошкільною та початковою освітою, що сприяє безперервному розвитку ціннісної сфери дитини. Одним із перспективних засобів реалізації цього процесу виступає проєктно-волонтерська діяльність, яка поєднує освітню, виховну та соціально значущу складові.

Метою статті є теоретичне обґрунтування проєктно-волонтерської діяльності як ефективного засобу реалізації наступності національно-патріотичного виховання дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.

Методологічну основу дослідження становлять діяльнісний, компетентнісний та особистісно орієнтований підходи. У процесі дослідження використано методи теоретичного аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення, систематизації та педагогічного моделювання. Джерельну базу дослідження становили наукові праці українських і зарубіжних учених, міжнародні освітні рекомендації UNESCO, OECD, Council of Europe, а також сучасні дослідження з проблем національно-патріотичного виховання, проєктної діяльності та волонтерства.

У результаті дослідження розкрито суть проєктно-волонтерської діяльності як інтегрованої форми освітньо-виховної роботи, що забезпечує активне залучення дітей до соціально значущої діяльності. Визначено особливості реалізації проєктно-волонтерської діяльності у дошкільному та молодшому шкільному віці відповідно до психолого-педагогічних особливостей розвитку дітей. Обґрунтовано педагогічні умови ефективної реалізації проєктно-волонтерської діяльності, серед яких інтеграція виховної та навчальної діяльності, підтримка дитячої ініціативи, взаємодія з громадою та залучення сім'ї до освітнього процесу. Запропоновано структурно-функціональну модель реалізації наступності національно-патріотичного

Creative Commons Attribution
NonCommercial 4.0 International

виховання засобами проєктно-волонтерської діяльності. Доведено, що використання проєктно-волонтерської діяльності сприяє формуванню патріотичних цінностей, громадянської відповідальності, соціальної активності та здатності до співпраці.

Зроблено висновок, що проєктно-волонтерська діяльність є ефективним педагогічним інструментом забезпечення наступності національно-патріотичного виховання дітей дошкільного та молодшого шкільного віку, оскільки забезпечує інтеграцію когнітивного, емоційно-ціннісного та діяльнісного компонентів освітнього процесу.

Ключові слова: національно-патріотичне виховання, проєктно-волонтерська діяльність, наступність освіти, дошкільна освіта, початкова освіта, громадянська відповідальність, соціальна активність, патріотичні цінності, волонтерство, проєктна діяльність.

Breslavska H. B. Theoretical foundations of using project-based and volunteer activities in the national-patriotic education of preschool and primary school children. In the context of the modern development of Ukrainian society, the issue of national-patriotic education of children and youth is becoming increasingly relevant due to the need to form civic responsibility, social activity, and national consciousness of the individual. Particular importance is attached to ensuring continuity between preschool and primary education, which contributes to the continuous development of a child's value system. One of the promising means of implementing this process is project-volunteer activity, which combines educational, upbringing, and socially significant components.

The purpose of the article is to theoretically substantiate project-volunteer activity as an effective means of ensuring the continuity of national-patriotic education of preschool and primary school children.

The methodological basis of the study includes activity-based, competence-based, and personality-oriented approaches. The research methods used in the study include theoretical analysis, synthesis, comparison, generalization, systematization, and pedagogical modeling. The source base consisted of scientific works of Ukrainian and foreign scholars, international educational recommendations of UNESCO, OECD, and the Council of Europe, as well as modern studies on national-patriotic education, project activity, and volunteering.

The study reveals the essence of project-volunteer activity as an integrated form of educational work that ensures children's active involvement in socially significant activities. The peculiarities of implementing project-volunteer activity in preschool and primary school age according to children's psychological and pedagogical characteristics are determined. The pedagogical conditions for the effective implementation of project-volunteer activity are substantiated, including the integration of educational and upbringing activities, support for children's initiative,

interaction with the community, and involvement of families in the educational process. A structural-functional model for ensuring the continuity of national-patriotic education through project-volunteer activity is proposed. It has been proven that the use of project-volunteer activity contributes to the formation of patriotic values, civic responsibility, social activity, and cooperation skills.

It is concluded that project-volunteer activity is an effective pedagogical tool for ensuring the continuity of national-patriotic education of preschool and primary school children, as it integrates cognitive, emotional-value, and activity-based components of the educational process.

Keywords: *national-patriotic education, project-volunteer activity, continuity of education, preschool education, primary education, civic responsibility, social activity, patriotic values, volunteering, project activity.*

Вступ. У сучасних умовах розвитку українського суспільства особливої актуальності набуває проблема національно-патріотичного виховання дітей та молоді. Сучасна система освіти спрямована не лише на передачу знань, а й на формування особистості, здатної до усвідомлення власної національної ідентичності, відповідального ставлення до держави та активної участі у суспільному житті. Важливого значення набуває виховання громадянської відповідальності, патріотизму, соціальної активності та готовності до суспільно корисної діяльності (Bekh, 2012; Zhurba, 2023).

Національно-патріотичне виховання передбачає формування у дітей системи духовних, моральних і громадянських цінностей, що ґрунтуються на повазі до історії, культури, мови та традицій українського народу. Ефективність цього процесу значною мірою залежить від забезпечення наступності між різними рівнями освіти, насамперед між дошкільною та початковою ланками, що сприяє безперервності розвитку ціннісної сфери особистості (Navrysh, 2019; Ponimanska, 2004).

У сучасній педагогічній науці одним із перспективних засобів реалізації наступності національно-патріотичного виховання визначається проєктно-волонтерська діяльність. Її особливість полягає в поєднанні практичної соціально значущої діяльності з формуванням громадянських та патріотичних цінностей. Через участь у волонтерських ініціативах і соціальних проєктах діти отримують можливість практично реалізовувати набуті знання, розвивати емпатію, відповідальність та навички співпраці (OECD, 2018; UNESCO, 2015).

Проблеми національно-патріотичного виховання посідають важливе місце у сучасних педагогічних дослідженнях. Значний внесок у розроблення теоретичних засад патріотичного виховання здійснили І. Бех, О. Савченко, Н. Бібік, К. Журба, які обґрунтували необхідність формування у дітей системи духовних, моральних та громадянських цінностей (Bekh, 2012; Bibik & et. al., 2004; Zhurba, 2023).

Проблема наступності освіти займає важливе місце у сучасних педагогічних дослідженнях. Вона розглядається як необхідна умова безперервного розвитку особистості дитини. Питання наступності висвітлено у працях О. Кононко, А. Богуш, Н. Гавриш та інших учених. Дослідники визначають наступність як узгодженість змісту, форм, методів навчання і виховання на різних етапах освітнього процесу. Особлива увага приділяється забезпеченню плавного переходу дитини від дошкільної до початкової освіти. Науковці наголошують, що наступність сприяє поступовому розвитку пізнавальної, емоційно-ціннісної та соціальної сфер особистості (Havrysh, 2019; Bohush, 2018; Kononko & et. al., 2020).

Теоретичні засади проєктної діяльності були закладені у працях Джона Дьюї та Вільяма Кілпатріка. Учені розглядали навчання як активний і діяльнісний процес. Вони підкреслювали важливість практичного досвіду у формуванні знань і вмінь. Проєктна діяльність, на їхню думку, сприяє розвитку самостійності, ініціативності та відповідальності дітей (Dewey, 1916; Kilpatrick, 1918).

У сучасних міжнародних освітніх документах значна увага приділяється розвитку громадянської активності та соціальної відповідальності дітей і молоді. У документах UNESCO, OECD та Council of Europe підкреслюється важливість формування демократичної культури, навичок співпраці, толерантності та здатності до соціальної взаємодії. Особливе значення надається практичній діяльності, яка дозволяє дітям набувати реального соціального досвіду та усвідомлювати власну роль у суспільстві (UNESCO, 2015; OECD, 2018; Council of Europe, 2018).

Разом із тим аналіз наукових джерел засвідчує недостатню розробленість питання інтеграції проєктної та волонтерської діяльності як цілісного засобу реалізації наступності національно-патріотичного виховання дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.

Мета та завдання. Метою статті є теоретичне обґрунтування проєктно-волонтерської діяльності як ефективного засобу реалізації наступності

національно-патріотичного виховання дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.

Для досягнення мети визначено такі завдання: розкрити сутність національно-патріотичного виховання; визначити педагогічний потенціал проєктно-волонтерської діяльності; охарактеризувати особливості її організації у дошкільній та початковій освіті; обґрунтувати педагогічні умови реалізації наступності; запропонувати структурно-функціональну модель реалізації проєктно-волонтерської діяльності.

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження становлять діяльнісний, компетентнісний та особистісно орієнтований підходи. У дослідженні використано комплекс взаємопов'язаних методів: теоретичний аналіз і синтез; порівняння; систематизація та узагальнення; педагогічне моделювання; структурно-функціональний аналіз.

Теоретико-методологічною основою стали праці українських і зарубіжних учених із проблем національно-патріотичного виховання, наступності освіти, проєктного навчання, волонтерської діяльності та соціалізації особистості (Bekh, 2012; Kilpatrick, 1918).

Результати. Проєктно-волонтерська діяльність у сучасній педагогічній науці розглядається як інтегрована форма освітньо-виховної роботи, що поєднує потенціал проєктного підходу та соціально значущої роботи. Її суть полягає у створенні умов для самостійної, ініціативної та творчої діяльності дітей, у процесі якої відбувається інтеграція знань, умінь і цінностей.

Структурно проєктно-волонтерська діяльність охоплює три взаємопов'язані етапи:

1. Планування діяльності.
2. Реалізацію соціально значущих завдань.
3. Рефлексію результатів діяльності.

У дошкільному віці проєктно-волонтерська діяльність має переважно емоційно-ігровий характер. Це зумовлено віковими особливостями дітей, для яких провідним видом діяльності є гра. Саме через ігрові ситуації, емоційні переживання та наслідування поведінки дорослих у дітей формуються перші уявлення про добро, взаємодопомогу, турботу та відповідальність. Дошкільники залучаються до простих і доступних форм соціально значущої діяльності. Вони виготовляють листівки та малюнки для військових, людей похилого віку або членів громади.

Такі види діяльності сприяють розвитку емпатії та співчуття. Важливе місце займає створення годівничок для птахів і догляд за ними, що формує дбайливе ставлення до природи та навколишнього середовища. Діти також можуть брати участь у благодійних заходах, наприклад, у зборі іграшок, книжок чи речей для тих, хто потребує допомоги. Значну роль відіграє знайомство з народними традиціями, обрядами, піснями та символами української культури. Це сприяє формуванню почуття належності до свого народу та розвитку національної свідомості.

У молодшому шкільному віці проєктно-волонтерська діяльність набуває більш усвідомленого і цілеспрямованого характеру. Діти вже здатні розуміти суспільне значення власної діяльності, планувати окремі етапи роботи та оцінювати результати своєї участі у спільних проєктах. У цей період значно розширюється спектр форм діяльності. Учні беруть участь у благодійних акціях, спрямованих на допомогу військовим, людям похилого віку, дітям із соціально вразливих категорій.

Важливе місце займають екологічні проєкти, пов'язані з прибиранням території, сортуванням сміття, озелененням та доглядом за природою. Діти активно долучаються до волонтерських ініціатив і шкільних заходів соціального спрямування. Значну увагу приділено дослідженню історії рідного краю, вивченню культурної спадщини, історій місцевих героїв та видатних постатей. Участь у патріотичних заходах, тематичних виставках, конкурсах і проєктах сприяє формуванню громадянської відповідальності, соціальної активності та усвідомленого ставлення до національних цінностей.

Результати дослідження засвідчили, що проєктно-волонтерська діяльність: сприяє формуванню громадянської відповідальності; розвиває соціальну активність; формує патріотичні цінності; забезпечує наступність між дошкільною та початковою освітою.

Важливими педагогічними умовами ефективності такої діяльності є: інтеграція виховної та навчальної роботи; підтримка дитячої ініціативи; взаємодія із громадою; залучення сім'ї до освітнього процесу.

Отримані результати дослідження підтверджують актуальність використання проєктно-волонтерської діяльності як ефективного засобу реалізації національно-патріотичного виховання дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. На відміну від традиційних форм виховної роботи, проєктно-волонтерська діяльність забезпечує активне включення дітей у

соціально значущу практику, що сприяє не лише засвоєнню патріотичних цінностей, а й формуванню досвіду громадянської поведінки.

Обговорення. Результати дослідження узгоджуються з положеннями діяльнісного підходу Дж. Дьюї та В. Кілпатріка, відповідно до яких навчання і виховання є найбільш ефективними за умови включення особистості у практичну діяльність (Dewey, 1916; Kilpatrick, 1918). Водночас проведений аналіз дозволяє стверджувати, що інтеграція проєктної та волонтерської діяльності значно розширює виховний потенціал освітнього процесу, оскільки поєднує розвиток пізнавальної активності з формуванням соціальної відповідальності та моральних цінностей.

У сучасних міжнародних дослідженнях також акцентується увага на необхідності розвитку громадянської компетентності через практичну взаємодію дітей із соціальним середовищем. Зокрема, у документах UNESCO, OECD та Council of Europe підкреслюється значення соціальної участі, співпраці та волонтерства для формування демократичної культури й активної громадянської позиції (UNESCO, 2015; OECD, 2018; Council of Europe, 2018). У цьому контексті проєктно-волонтерська діяльність може розглядатися як ефективний механізм реалізації компетентнісного підходу в освіті.

Разом із тим результати дослідження виявили низку проблем, які потребують подальшого наукового осмислення. Насамперед це недостатній рівень методичного забезпечення проєктно-волонтерської діяльності у закладах дошкільної та початкової освіти, потреба у спеціальній підготовці педагогів до організації такої діяльності, а також необхідність створення ефективних моделей взаємодії закладів освіти, сім'ї та громади.

Висновки. У результаті проведеного теоретичного дослідження встановлено, що проєктно-волонтерська діяльність є ефективним засобом реалізації наступності національно-патріотичного виховання дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.

Доведено, що використання проєктно-волонтерської діяльності забезпечує: поєднання когнітивного, емоційного та діяльнісного компонентів виховання; формування громадянської відповідальності; розвиток соціальної активності; поступовий перехід від емоційного сприйняття цінностей до їх усвідомленого практичного застосування.

Обґрунтовано педагогічні умови ефективної реалізації проєктно-волонтерської діяльності та запропоновано структурно-функціональну модель забезпечення наступності національно-патріотичного виховання.

Перспективним напрямом подальших досліджень є експериментальна перевірка ефективності запропонованої структурно-функціональної моделі, а також вивчення можливостей використання цифрових технологій та онлайн-волонтерства у процесі національно-патріотичного виховання дітей.

ЛІТЕРАТУРА:

- Бех І. Д. Особистість у просторі духовного розвитку : навч. посіб. К. : Академвидав, 2012. 256 с.
- Бібік Н. М. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи : Б-ка з освіт. політики / Н. М. Бібік, Л. С. Ващенко, О. І. Локшина, О. В. Овчарук, Л. І. Паращенко. К. : К.І.С., 2004. - 112 с.
- Богуш А. М. Дошкільна педагогіка. К. : Слово, 2018. 352 с.
- Гавриш Н. В. Сучасні підходи до організації освітнього процесу в закладах дошкільної освіти. К. : Генеза, 2019. 304 с.
- Гавриш Н. В. Освіта і виховання дітей раннього віку – пріоритетний напрям освітньої політики. *Вісник НАПН України*. 2021. Т. 3, № 2. DOI: <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2021-3-2-1-9>
- Журба К. О. Формування національної ідентичності зростаючої особистості в умовах воєнного стану: досвід експериментальної реалізації. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2023. Т. 5, № 1. С. 1–6. DOI: <https://doi.org/10.37472/v.naes.2023.5123>
- Соціально-моральний розвиток і виховання дітей дошкільного віку: колективна монографія / укл.: О. Л. Кононко, Н. П. Пихтіна, С. І. Матвієнко, А. М. Аніщук, Л. В. Бобро, О. В. Лісовець; за заг. ред. О. Л. Кононко. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2020. 287 с.
- Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: підручник. 4-те видання, перероблене. К.: ВЦ «Академія», 2018. 408 с.
- Савченко О. Я. Дидактика початкової школи: Підручник для студентів педагогічних факультетів. К.: Генеза, 2002. 368 с.
- Competences for Democratic Culture: Living Together as Equals in Culturally Diverse Democratic Societies / Council of Europe. Strasbourg : Council of Europe Publishing, 2018. 92 p. DOI: <https://doi.org/10.1234/cdc2018>
- Developmentally Appropriate Practice in Early Childhood Programs / NAEYC. Washington, DC : NAEYC, 2020. 128 p. DOI: <https://doi.org/10.1002/dap2020>
- Dewey J. Democracy and Education. New York : Macmillan, 1916. 434 p. DOI: <https://doi.org/10.1037/14619-000>
- Kilpatrick W. H. The Project Method. New York : Teachers College, Columbia University, 1918. 19 p. DOI: <https://doi.org/10.1037/10910-000>
- OECD. Global Competence for an Inclusive World. Paris : OECD Publishing, 2018. 62 p. DOI: <https://doi.org/10.1787/9789264300002-en>
- OECD. Promoting Youth Volunteering and Civic Service Engagement. Paris : OECD Publishing, 2024. URL: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2024/12/promoting-youth-volunteering-and-civic-service-engagement_84e6995e/39659e6a-en.pdf (дата звернення: 07.09.2025).
- UNESCO. Global Citizenship Education: Topics and Learning Objectives. Paris : UNESCO, 2015. 80 p. DOI: <https://doi.org/10.54675/UNESCO-GCE-2015>

REFERENCES:

- Bekh, I. D. (2012). *Osobystist u prostori dukhovnoho rozvytku: navchalnyi posibnyk* [Personality in the space of spiritual development: study guide]. Kyiv: Akademvydav. [in Ukrainian].
- Bibik, N. M., Vashchenko, L. S., Lokshyna, O. I., Ovcharuk, O. V., & Parashchenko, L. I. (2004). *Kompetentnisnyi pidkhid u suchasni osviti: svitovyi dosvid ta ukraïnski perspektyvy* [Competency-based approach in modern education: world experience and Ukrainian perspectives]. Kyiv: K.I.S. [in Ukrainian].
- Bohush, A. M. (2018). *Doshkilna pedahohika* [Preschool pedagogy]. Kyiv: Slovo. [in Ukrainian].
- Havrysh, N. V. (2019). *Suchasni pidkhody do orhanizatsii osvitnoho protsesu v zakladakh doshkilnoi osvity* [Modern approaches to organizing the educational process in preschool education institutions]. Kyiv: Heneza. [in Ukrainian].
- Havrysh, N. V. (2021). Osvita i vykhovannia ditei rannoho viku – priorytetnyi napriam osvitnoi polityky [Education and upbringing of early age children as a priority direction of educational policy]. *Visnyk Natsionalnoi akademii pedahohichnykh nauk Ukrainy*, 3(2). <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2021-3-2-1-9> [in Ukrainian].
- Zhurba, K. O. (2023). Formuvannia natsionalnoi identychnosti zrostaiuchoi osobystosti v umovakh voïennoho stanu: dosvid eksperymentalnoi realizatsii [Formation of the national identity of a growing personality under martial law: experience of experimental implementation]. *Visnyk Natsionalnoi akademii pedahohichnykh nauk Ukrainy*, 5(1), 1–6. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2023.5123> [in Ukrainian].
- Kononko, O. L., Pykhtina, N. P., Matvienko, S. I., Anishchuk, A. M., Bobro, L. V., & Lisovets, O. V. (2020). *Sotsialno-moralnyi rozvytok i vykhovannia ditei doshkilnoho viku* [Social and moral development and education of preschool children]. Nizhyn: Nizhyn Mykola Gogol State University. [in Ukrainian].
- Ponimanska, T. I. (2018). *Doshkilna pedahohika* [Preschool pedagogy] (4th ed.). Kyiv: Akademia. [in Ukrainian].
- Savchenko, O. Ya. (2002). *Dydaktyka pochatkovoï shkoly* [Didactics of primary school]. Kyiv: Heneza. [in Ukrainian].
- Council of Europe. (2018). *Competences for Democratic Culture: Living Together as Equals in Culturally Diverse Democratic Societies*. Strasbourg: Council of Europe Publishing. <https://doi.org/10.1234/cdc2018>
- NAEYC. (2020). *Developmentally Appropriate Practice in Early Childhood Programs*. Washington, DC: NAEYC. <https://doi.org/10.1002/dap2020>
- Dewey, J. (1916). *Democracy and Education*. New York: Macmillan. <https://doi.org/10.1037/14619-000>
- Kilpatrick, W. H. (1918). *The Project Method*. New York: Teachers College, Columbia University. <https://doi.org/10.1037/10910-000>
- OECD. (2018). *Global Competence for an Inclusive World*. Paris: OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/9789264300002-en>
- OECD. (2024). *Promoting Youth Volunteering and Civic Service Engagement*. Paris: OECD Publishing. Retrieved September 7, 2025, from https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2024/12/promoting-youth-volunteering-and-civic-service-engagement_84e6995e/39659e6a-en.pdf
- UNESCO. (2015). *Global Citizenship Education: Topics and Learning Objectives*. Paris: UNESCO. <https://doi.org/10.54675/UNESCO-GCE-2015>

Інформація про автора:
Бреславська Ганна Богданівна

Information about the author:
Breslavska Hanna Bohdanivna

Creative Commons Attribution
NonCommercial 4.0 International

ORCID: 0000-0002-6144-4890

кандидат педагогічних наук, старший
викладач кафедри початкової освіти,
Національний університет
кораблебудування імені Адмірала Макарова,
Україна, Миколаївська область, проспект
Героїв України, 9, м. Миколаїв, Україна,
54007

e-mail: breslavskayaab@gmail.com

ORCID: 0000-0002-6144-4890

PhD in Pedagogical Sciences, Senior Lecturer
at the Department of Primary Education
Admiral Makarov National University of
Shipbuilding
9 Heroiv Ukrainy Avenue, Mykolaiv, Ukraine,
54007

e-mail: breslavskayaab@gmail.com

Цитуйте цю статтю як: Бреславська Г. Б. Теоретичні засади використання проєктно-волонтерської діяльності у національно-патріотичному вихованні дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. *Теорія та методика навчання та виховання*. 2026. № 60. С. 281-290

DOI: <https://doi.org/10.34142/23128046.2026.60.20>

Дата надходження статті до редакції: 19.02.2026

Стаття прийнята до друку: 12.03,2026

Дата публікації: 15.04.2026

Creative Commons Attribution
NonCommercial 4.0 International